

Реалізація даних пропозицій дозволить контролювати надходження мита, враховувати особливості формування фінансових потоків в прикордонних регіонах і покращити фінансове забезпечення органів управління цих регіонів, забезпечить поліпшення управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та раціонального

природокористування, посилить консолідацію всіх рівнів управління і на цій основі підвищити ефективність державного управління в цілому.

Джерела та література

1. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16.04.1991р.
2. Закон України “Про митний тариф України” від 05.04.2001р. №2371-III.
3. www.customs.gov.ua
4. www.ukrstat.gov.ua
5. Дослідження торговельної політики України / Документ Світового банку. Управління зменшення бідності та економічного менеджменту регіон Європи та Середньої Азії. – К., 2004. – 174с.

Шостак Л.Б.

ОСОБЛИВОСТІ ІНКОРПОРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

Новітні міжнародні економічні відносини (МЕВ) хоча, як і раніше, сфокусовані на пошуку чинників зростання національного добробуту, проте виникли нові інститути, інструменти і механізми глобального характеру для його забезпечення [1–3]. Дотримання умови Парето-оптимальності розвитку, що потребує зростання добробуту хоча б одного з суб'єктів суспільства у відсутності негативного впливу на стан останніх, вимагає пошуку додаткових ресурсів зростання за межами певного суспільства. Історично такий пошук забезпечувався нееквівалентним товарним обміном чи територіальною експансією більш технологічно розвинених країн. Структурно-просторові контури національних господарств та їх ефективність у світовому господарстві новітнього часу обумовлюється ступенем взаємопроникнення національних економік, зокрема шляхом інтеграції суб'єктів господарювання [4]. Ці процеси вже не слід сприймати як безпосередню територіальну експансію чи колонізацію розвинених країн в напрямку «північ-південь» чи «захід-схід». Сучасні інтеграційні процеси є наслідком динамічних змін економічного простору окремих країн, вони відображають загальні тенденції розвитку віртуальних економічних відносин. Економічний простір у цьому контексті виявляється сферою функціонування національного господарського механізму, що здатний створювати вартість за рахунок використання не тільки власних, але й усіх доступних у світовому просторі фінансових, трудових, природно-сировинних, територіальних, інтелектуальних та інших ресурсів. У цьому просторі ринкова вартість продукту чи послуги формується вже ні як відображення раціональних уявлень, а як формалізація суб'єктивних переваг, що виникають у процесі просунення товарів і послуг до покупця та нав'язаних уявлень про їх цінність і корисність. Виходячи з цього вартість в економіці новітнього часу формується у більшій мірі через вдалу кон'юнктуру внаслідок ефективного маркетингу товарів і послуг на світовому ринку. Сам же міжнародний маркетинг стає ринковим інструментом планування випуску та розміщення ресурсів світової економіки. Ефективність цього інструменту обумовлює міру включення і місце національного господарства у світовій економічній павутині. З цих позицій міжнародний маркетинг – це механізм сканування (моніторингу) світового ринку у пошуках вільної ніші чи слабкої конкурентної позиції для ефективного розміщення інвестицій (капіталів), ресурсів, товарів і послуг за межами національного господарства.

Якісні риси МЕВ на початку III тисячоліття та сучасний формат економічних зв'язків між країнами свідчать про наступні специфічні зміни міжнародних економічних трансакцій:

- 1) переважно двосторонні міждержавні відносини перетворюються на багатосторонні з поглибленням спеціалізації та міжнародного розподілу праці у світовому просторі;
- 2) ефект від масштабу та якісні зміни характеру міжнародної торгівлі перетворюють її з традиційного виду комерції на засіб обслуговування національних виробничих процесів;
- 3) для цих відносин типовими є інтернаціоналізація та прискорення обігу фінансового капіталу через експансію сектора фінансових і страхових послуг;
- 4) транснаціональна корпоратизація економічних відносин, у рамках яких відбувається капіталізація виробництва та розповсюдження науково-технічних винаходів;
- 5) великомасштабна міграція робочої сили до розвинених держав з країн, що розвиваються та постсоціалістичних країн;
- 6) прискорення міждержавних інтеграційних процесів, що впливає на сталість та обумовлює лабільність геополітичних міжрегіональних утворень;
- 7) не зважаючи на наявність суттєвих протиріч, посилюється кооперація та співробітництво між країнами на усіх рівнях суспільного буття.

З початку 1970-х рр. спостерігається активізація міжнародного співробітництва у сфері забезпечення сталого розвитку усіх країн світу. Загальний рух до єдиного взаємозалежного і взаємопов'язаного, більш розвиненого та соціально справедливого світу задекларовано як основну ідею розвитку світового господарства. На підставі цієї ідеї реалізуються проекти конвергенції моделей національних економік, соціальних і матеріальних цінностей та відносин, тобто стверджується про поступове нівелювання та зближення економічних рівнів розвитку країн. Хоча визнається, що цей процес відбувається важко із подоланням певних протиріч, які виникають через зміни етапів соціально-економічного розвитку й на зламі хвиль НТП. Наприклад, при переході від індустріального до постіндустріального суспільства, від індустріальної до інформаційної епохи країни, що опинилися позаду еволюційних змін, стикаються з проблемами енергетичного та продовольчого забезпечення, з екологічними проблемами безпеки існування. Особливу небезпеку представляє виникнення та розповсюдження міжнародного тероризму, який виявляється контраргументом глобалізації та підпитується масовим релігійним фанатизмом. Починаючи з 11 вересня 2001 р., коли американську впевненість у власній недоторканості, було похитано найкрупнішим у світі терактом, міжнародний тероризм набуває розквіту поряд з військовими антитерористичними діями США та їх коаліціантів. Треба також згадати про відродження піратства як артефакту на більш глобальному міжнародному рівні, хоча поки що з тією ж метою пограбування та привласнення. Останні дві тенденції свідчать про загрози реального протистояння двох світів: цивілізованого просуненого, який захлинається у темпах свого зростання й глобалізації, та іншого – самобутнього і певною мірою самодостатнього, який вважає за потрібне розвиватися за своїми правилами. Саме це протистояння може вилитися у війну цивілізацій з не прогнозованими для усього світу наслідками.

Сучасна еволюція МЄВ обумовлює ступень включення національного господарства до світової економічної павутини, яка насамперед залежить від рівня економічного розвитку, техніко-інтелектуального потенціалу, розвиненості транспортної та комунікаційної інфраструктури господарства та соціально-політичної стабільності в країні [5]. Основні етапи залучення національних господарських структур *розвинених країн* до світової мережі включають наступне: двосторонні економічні зв'язки поступово замінюються на багатосторонні різноманітні взаємодії, які трансформуються у регіональні міжнародні утворення (союзи, блоки, багатосторонні угоди) чи супроводжуються вступом до цільових міжнародних організацій. Зазвичай економічні та геополітичні блоки формуються за територіальними ознаками і взаємовигідними у господарській, військовій і політичній сферах умовами кооперації.

Деякі інші шляхи залучення до світової мережі *країн, що розвиваються, бивших колоній, та соціалістичних країн*, що лібералізують господарський механізм і відкривають економічний простір для іноземного капіталу. Загальним інструментом інкорпорації національних господарських ресурсів цих країн виявляється створення сумісних підприємств, приватизація державної власності за участю іноземних інвесторів, лібералізація торгівлі, реформування податкової системи, створення сприятливих умов для розміщення філій ТНК, міжнародних банків та бізнес структур.

Таблиця 1. Інвестиційний імідж деяких країн по показниках господарських трансакцій

Капіталістичні країни	Середній сумарний ранг	Ранг інвестиційної привабливості у світі	Постсоціалістичні країни	Середній сумарний ранг	Ранг інвестиційної привабливості у світі	Ранг у власній групі
Нова Зеландія	3,2	1	Литва	33,2	17	1
Сінгапур	7,2	2	Словачія	38,8	19	2
США	9,3	3	Естонія	42,7	22	3
Австралія	11,8	4	Монголія	46,0	24	4
Великобританія	14,3	5	Вірменія	51,2	28	5
Канада	14,5	6	Латвія	52,8	30	6
Данія	16,5	7	Киргизія	54,7	32	7
Ісландія	18,7	8	Чехія	57,2	34	8
Швейцарія	21,0	9	Казахстан	74,2	40	9
Норвегія	21,2	10	Грузія	74,3	41	10
Таїланд	26,8	11	Угорщина	74,7	42	11
Гонконг	27,5	12	Болгарія	76,3	44	12
Японія	28,3	13	Словенія	77,8	47	13
Швеція	28,5	14	Молдова	81,2	49	14
Фінляндія	28,8	15	Польща	82,2	50	15
Ірландія	29,2	16	Росія	82,2	51	16
Палай	35,8	18	Азербайджан	84,7	53	17
Нідерланди	39,3	20	Білорусь	85,5	55	18
Німеччина	42,5	21	Узбекистан	93,0	57	19
Бельгія	52,0	29	Україна	108,8	64	20

Аналіз інвестиційної привабливості (іміджу) національного економічного простору для іноземного капіталу за легкістю господарських трансакцій, відкриття нового бізнесу, умовами ліцензування, найму робочої сили, отримання кредиту, вартості та тривалості процедур реєстрування власності виявив (табл. 1), що за сприятливістю умов здійснення зовнішньоекономічних операцій до першої п'ятірки країн можна віднести Нову Зеландію, Сінгапур, США, Австралію та Великобританію. Серед постсоціалістичних країн до першої п'ятірки належать Литва, Словачія, Естонія, Монголія та Вірменія. Нажаль Білорусь, Узбекистан і

Україна займають три передостанні місця у списку інвестиційно-привабливих країн, що негативно впливає на їх світовий імідж і відсотки по міжнародних кредитах.

Переваги розвинених країн у сфері глобалізації, зокрема економіки США обумовлені не стільки ефективністю міжнародних зв'язків чи продуктивністю національної економіки, а насамперед, лідерством у розробці та впровадженні інформаційних технологій, у т.ч. маркетингових, фінансових і страхових. Ці технології дозволили створити світову мережу, завдяки якій стало можливим в найкоротші терміни розповсюджувати інформацію про наявність і вартість товарів на міжнародних товарних біржах, інформацію про котирування акцій різноманітних підприємств на фондових біржах світу, співвідношення курсів валют на міжбанківській валютній біржі, інформацію про надання страхових, консультативних, рекрутингових послуг та здійснювати відповідні електронні розрахунки. Пріоритет у використанні Web-технологій дозволив суттєво розширити віртуальний економічний простір США та підвищити ефективність ліберально-ринкового господарського механізму, що й забезпечило найвищий (41400 дол. рег capita) у світі показник ВНД на душу населення. Вдале маніпулювання державними витратами, зростаючі масштаби кредитування споживчих потреб та незначна частка неформального (тіньового) сектору економіки (8,8% ВНД) за наявності великої кількості економічно активного населення виявилися найважливішими чинниками, що забезпечили значний відрив американського господарства по цьому показнику від інших країн світу, проте для оцінки ємності економічного простору слід використовувати ненормований показник ВНД (США – 12,05 трлн. дол. США).

Об'єктивною підставою для успіху на шляху розширення віртуального економічного простору, тобто інкорпорації у світове господарство, є стан і потенціал росту національної економіки, які насамперед обумовлено активністю працездатного населення, його професійною кваліфікацією, схильністю до підприємництва, а також умовами господарювання – наявністю виробничих фондів і ресурсів, правилами трансакцій між суб'єктами господарювання, суспільними інститутами та державою, податковим тиском тощо [6]. Саме тому значна кількість економічно активного населення Китаю та Бразилії, країн з низьким рівнем доходу на душу населення, обумовлює вихід цих країн по ВНД на більш високі щаблі, відповідно 1,6 та 0,5 трлн. дол. США. До того ж, реальний економічний потенціал країни залежить від розміру неформального сектору, який виявляється своєрідним буфером, зокрема у таких критичних ситуаціях розвитку, як соціально-економічна перебудова, реформування економічної системи або іноземне валютне рейдерство. Тому корекція ВНД на величину неформального (тіньового) доходу вельми суттєва, особливо для таких країн, як Росія, Польща, Україна, Угорщина і Чехія (рис.).

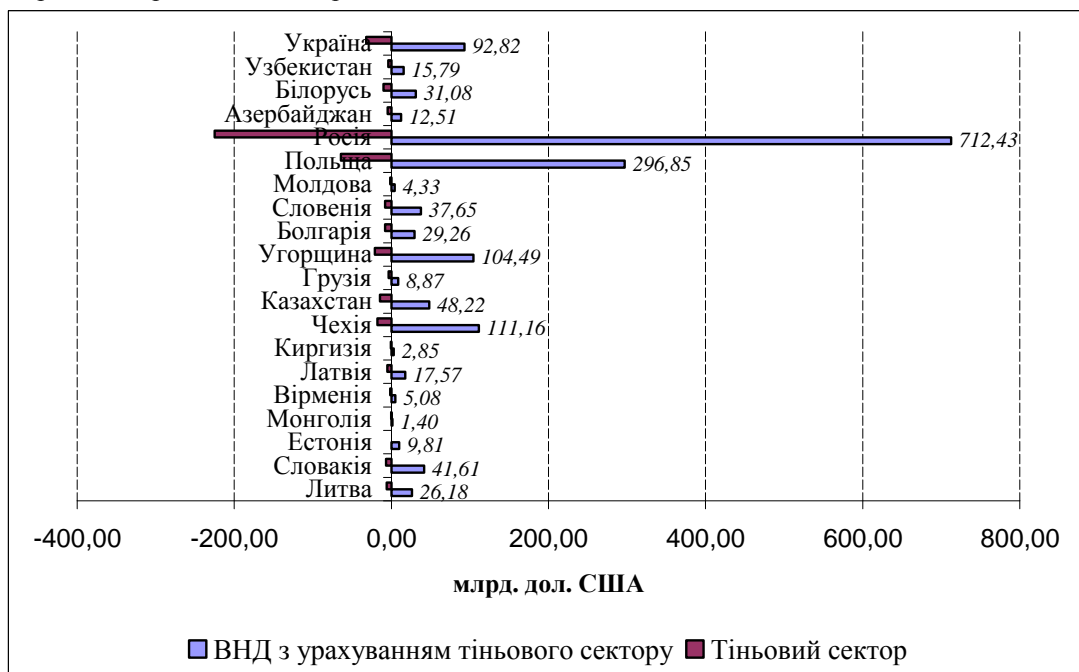

Рис. ВНД з урахуванням тіньового сектору постсоціалістичних країн

Прямі іноземні інвестиції, що є індикатором залучення національного господарства у глобальну господарську мережу, залежать не тільки від інвестиційної привабливості економічного простору країни, але й господарського законодавства, потенціалу розвитку бізнесу, структури споживацького ринку та його платоспроможності. Експерти Світового банку на підставі маркетингових досліджень 156 країн надали Україні 39-й рейтинг – за умовами виконання контрактів (перший – Норвегія, останній – Тімор-Лесте), 75-й – за умовами кредитування (перший – Великобританія, останній – Камбоджа), 78-й – за умовами зовнішньої торгівлі (перший – Данія, останній – Ірак), 98-й – за умовами ліцензування (перший – Палау, останній – Танзанія), 110-й – по простоті організації нового бізнесу (перший – Канада, останній – Ангола), 119-й – за умовами працевлаштування (перший – Палау, останній – Буркіна Фасо), 123-й – по процедурах банкрутства

(перший – Японія, останній – Західний берег і Газа) 124-й – по простоті здійснення господарських трансакцій (перший – Нова Зеландія, останній – Конго), 127-й – за умовами реєстрації власності (перший – Нова Зеландія, останній – Нігерія), 141-й – по захисту інвестора (перший – Нова Зеландія, останній – Афганістан), а самий низький 151-й з 156 можливих – по податкових платежах (перший – Мальдіви, останній – Білорусь). Така рейтингова оцінка українського економічного простору демонструє вкрай несприятливу ситуацію для розвитку міжнародного бізнесу в Україні та попереджує можливого інвестора про високі ризики вкладання капіталів в економіку нашої країни.

Про ступень залучення національного господарства до світової економічної павутини можна судити за чисельністю філій іноземних ТНК, наявністю яких в межах адміністративних границь постсоціалістичних країн, у т.ч. України, має свої позитивні та негативні наслідки. Ступень негативного впливу подібних інтеграційних процесів на формування структури національного господарства визначається умовами функціонування і розподілу прибутку філій на території країни розміщення, а також балансом іноземних та власних філій (українських доменів ТНК). Поки що досить складно визначити наскільки гармонійні сучасні зв'язки між державою і ТНК, у т.ч. країни походження домену. Проте досить добре визначені сфери неузгодження їх інтересів – це, насамперед, механізм трансфертних цін, екологічні проблеми, розподіл експортних ринків, дискримінація в управлінні трудовими ресурсами, ряд ідеологічних та культурних обмежень. Серед заходів державної підтримки корпорацій, що закріплено Конвенцією України про ТНК (1999 р.), найбільш сприятливі для залучення іноземного капіталу є наступні:

- (1) передача в управління корпорації державних пакетів акцій підприємств-учасників корпоративних відносин;
- (2) залік заборгованості підприємства, акції якого реалізуються на інвестиційних конкурсах в обсяг інвестицій для корпорації-покупця;
- (3) надання державних гарантій для отримання різного роду інвестиційних ресурсів, в т.ч. під заставу;
- (4) виключення подвійного оподаткування учасників корпорації на територіях сторін, де діють ТНК і її філії;
- (5) безмитний ввіз та вивіз устаткування, продукції, робіт та послуг, а також переміщення капіталу між філіями і доменом;
- (6) надання банкам, що інвестують ТНК різноманітних пільг та державної фінансової підтримки.

Може ці заходи й здатні забезпечити прискорення процесів інкорпорації України до світового економічного простору, але для цього треба найближчим часом подолати політичну нестабільність та правовий нігілізм у господарській сфері. Незважаючи на лібералізацію торгівлі на початку 1990-х рр. частка України у світовій економіці та ступень її залучення до міжнародного розподілу праці не тільки не зростає, а поступово скорочується. Структура експорту країни має переважно сировинний характер. На початковій стадії знаходяться процеси легального вивозу капіталу, створення сумісних підприємств, корпоративних структур і вільних економічних зон. Проблема інтеграції України у світових економічний простір достатньо складна і носить геополітичні ознаки. Головними підставами її вирішення можуть стати наступні кроки:

- формування ліберального ринкового середовища з багатуокладними формами власності на природно-сировинні ресурси та розвитком ефективних ринкових інститутів (зокрема фондових і товарних бірж, банківської та страхової системи);
- відбудова зовнішньоекономічних зв'язків з новими незалежними країнами другого світу в рамках старих і оновлених блоків (СНГ, ГУАМ, ЄврАзЕС);
- налагодження ефективних двосторонніх корпоративних зв'язків з найбільш швидко зростаючими країнами третього світу (Індія, Південна Корея, Китай, Таїланд, Сінгапур);
- формування взаємовигідних двосторонніх зв'язків з країнами постачальниками енергоресурсів (Азербайджан, Лівія, Іран) для диверсифікації джерел енергозабезпечення;
- одночасне опрацювання механізму поглиблення співпраці з розвиненими країнами першого світу, насамперед, країнами-членами Європейського Союзу, міжнародними економічними організаціями (СОТ, ФАО), фінансовими центрами (ЄБРР) і гуманітарними організаціями (ЮНЕСКО, ВОЗ).

Для визнання України рівноправним партнером у міжнародних економічних відносинах необхідно забезпечити випереджаючі темпи економічного зростання, подолати корупцію та підвищити добробут громадян України до середнього рівня європейських країн, що, у свою чергу, потребує наступних дій:

- 1) створення стабільного політичного та законодавчого простору господарських трансакцій;
- 2) створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземного капіталу та усталених «правил гри» для суб'єктів економіки у недосконалому ринковому просторі;
- 3) відпрацювання механізму державного контролю лібералізації торгівлі з одночасною активізацією збалансованої зовнішньоторговельної політики, що поєднує експортно-орієнтованість виробництва з імпортозаміщенням;
- 4) визначення найважливіших галузей-локомотивів економіки, які мають стати системою пріоритетів розвитку і об'єктами підтримки уряду (металургійна, нафтогазова, аерокосмічна, транспортна, виробництво зернової продукції тощо).
- 5) забезпечення економічної безпеки України в умовах зовнішнього впливу світової кон'юнктури й міжнародної конкуренції на тлі внутрішніх чинників нестабільності внаслідок суспільно неефективних дій національних суб'єктів економіки на світових ринках.

Інкорпорування України у світовий економічний простір є непростим завданням як для урядовців, так і дипломатичної служби країни, оскільки завдяки територіальному розташуванню країна знаходиться у сфері інтересів багатьох впливових на світовій арені гравців. У цих умовах лише збереження незалежності та ста-

тусу позаблоковості може забезпечити просунення національних економічних інтересів. Проте у час мінливості геополітичних блоків і тяжіння до їх укрупнення майже єдиним вірним шляхом виявляється майстерне балансування та багатогранність зовнішньоекономічної політики.

Джерела та література

1. Международные экономические отношения: Учебник / Под ред. Б.М.Смитиенко. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 512 с.
2. Международные экономические отношения / С.В. Фомишин. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 608 с.
3. Международные экономические отношения: учеб. / Н.Н. Ливенцев и др.; под ред. Н.Н. Ливенцева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК Велби, изд-во Проспект, 2006. – 648 с.
4. В.С. Новицький Економічні ресурси цивілізаційного розвитку: Навч. посіб. – К.НАУ, 2004. – 268 с.
5. Багрова І.В., Гетьман О.О., Власик В.Є. Міжнародна економічна діяльність України: Навч. пос. / За ред. І.В. Багрової. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. – 384 с.
6. Шостак Л.Б. Маркетинг як інструмент експансії національного господарства у світовому економічному просторі // Економіка України. – 2007. – №2. – 74-84.

Харитоненко Л.А., Рудь Н.Ю.

ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА РОССИИ ПРИ ПРИВЛЕЧЕНИИ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ

Инвестиционный климат в значительной степени формируется государством через гарантии прав собственности, характер правового регулирования, функционирования рынка труда, создание рыночной инфраструктуры, через решение таких общих проблем, как коррупция, преступность, политическая стабильность, а также налогообложение, функционирование финансовых рынков, динамика внутреннего рынка ценных бумаг и уровень развития корпоративного управления.

Внутренний рынок ценных бумаг не является основным источником средств для крупных российских компаний, которые активно используют возможности рынка еврооблигаций и иностранных рынков акций, на которые они выходят посредством американских (ADR) и глобальных (GDR) депозитарных расписок. Желание увеличить долю ПИИ и авторитетных иностранных инвесторов в структуре акционеров своей компании стало основным моментом, подтолкнувшим предпринимателей к выходу на иностранные рынки. Потребность в модернизации структуры акционеров за счет вовлечения крупных иностранных инвесторов стала актуальнее потребности в капитале [3].

Для российского рынка акций характерна избыточная отраслевая концентрация. На компании, занимающиеся добычей нефти и газа, по состоянию на конец 2005 года приходилось 64,3% совокупной национальной капитализации. На компании электроэнергетики – 8,7%, связи – 6,7%, финансовой сферы – 6,5%, черной металлургии – 4,7%. В ближайшие годы ожидается выход на биржу новых крупных и средних эмитентов, среди которых будут не только нефтяные компании, но и компании потребительского сектора, финансовые компании, машиностроительные, химические и торговые компании. Что в свою очередь будет способствовать снижению отраслевой концентрации капитализации [4].

Другой рискованной проблемой для ПИИ-инвесторов является проблема того, что в России при условии владения менее 75% голосующих акций серьезно повышается риск недружественного поглощения. Поэтому количество реально доступных для инвестирования акций значительно меньше их совокупного количества по состоянию на конец 2005 года.

По оценке Всемирного банка, повышение предсказуемости государственной политики может увеличить вероятность новых инвестиций, в первую очередь по состоянию на конец 2005 года ПИИ, более чем на 30% [1]. Цель административной реформы как раз и состоит в повышении прозрачности работы, качества решений и оптимизации структуры государственного аппарата, а также снижении уровня коррупции, административных барьеров и избыточного вмешательства государства в экономику, модернизации управленческих технологий, деbüroкратизации. Однако координация работы различных государственных органов остается желать лучшего.

Российские государственные органы регулирования экономической деятельности не всегда предоставляют качественное информационное обеспечение экономике, которой требуется полная, достоверная, непротиворечивая и своевременная информация. В частности, нет четкой регламентации о нормативных документах, требуемых ветеринарной и фитосанитарной службами, что приводит к недопониманию, потерям времени и росту издержек экономических агентов. Коррупция и административные барьеры занимают значимые места среди препятствий для ПИИ инвесторов в российской экономике [5].

С позиций иностранного инвестора ключевое значение при принятии решений об инвестировании имеет специфика налогового законодательства принимающей страны. В настоящее время продолжается работа по совершенствованию российского налогового законодательства. С 2006 года расширился перечень расходов, вычитаемых при исчислении налога на прибыль (в частности, по НИОКР), упрощаются процедуры возмещения НДС при капитальных вложениях. Ожидается, что будут улучшены условия расчетов по НДС по экспортным операциям. Кроме того, предусмотрено создание режима налоговых льгот для инвесторов, ведущих деятельность в особых экономических зонах. Однако серьезной проблемой российского налогово-